

РОЛЬ РАДИ БІЗНЕС-ОМБУДСМЕНА В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ЗАКОННИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РЕЛОКАЦІЇ

Інга ЗЕЛЕНА-БАУЕР

mag.iur., LL.M., MA,

науковий співробітник

Центру східноєвропейського права Університету Грац

м. Грац, Австрія

Для ведення бізнесу на території України досі залишається характерним надмірне втручання з боку держави в сферу підприємницької діяльності. У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України (від 24.2.2022 р.), бізнес в Україні вимушено зіштовхнувся із додатковими серйозними й непередбачуваними викликами та негативними наслідками (втратами). Це підштовхнуло його до вимушеної негайної (повної або часткової) тимчасової релокації підприємств (і працівників) до безпечніших регіонів (областей) країни, які підконтрольні Уряду України. З отриманням Україною статусу держави-кандидата на членство в ЄС та завдяки безперервній підтримці України з боку країн-членів ЄС, для українського бізнесу відкрилися і деякі нові перспективи (отримання доступу до нових ринків збуту товарів і послуг, релокація на спрощених умовах бізнесу та працівників за кордон тощо) і можливості для продовження функціонування і подальшого розвитку.

Відповідно до Першого квартального звіту за 2022 рік, з травня того ж року, **Радою бізнес-омбудсмена** в Україні оброблялися звернення від представників підприємств в Україні, які безпосередньо стосувалися релокації (переміщення, вивезення) бізнесу в межах території України чи за кордон (в країни ЄС), а також переміщення товарів між Україною і державами-членами ЄС, включаючи експорт української продукції і перешкоди для імпорту товарів на територію України. (В цьому контексті необхідно відмітити діючі в Україні законодавчі заборони щодо ввезення товарів з РФ, а також щодо імпорту до ЄС продукції/товарів з тимчасово непідконтрольної Україні території – частини Донецької, Херсонської, Луганської, Запорізької областей). Більше того, з 2023 року, Рада бізнес-омбудсмена в Україні продовжує

активно долучатися до ініціатив щодо покращення умов ведення бізнесу в Україні, лібералізації українського законодавства, його гармонізації зі стандартами ЄС, налагодження партнерства задля відбудови (відновлення) України тощо.

Таким чином, на початку 2022 року, Рада бізнес-омбудсмена розширила напрямки своєї діяльності, в тому числі шляхом обробки (онлайн) **звернень** від представників підприємств щодо реалізації запроваджених (державних, локальних) безкоштовних програм підтримки релокації підприємств; створення за кордоном і в Україні мережі підтримки, як українського бізнесу, так і ініціатив щодо відбудови України; надання підтримки іноземним інвесторам з метою сприяння реалізації судових рішень щодо порушених їх прав в Україні, в тому числі в умовах триваючого воєнного стану тощо.

Загалом **Рада бізнес-омбудсмена** в Україні, до структури якої входять бізнес-омбудсмен (він же керівник), його два заступники і секретаріат, була створена в Україні задля налагодження ефективного діалогу між представниками бізнесу, з одного боку, і державою (органами публічної влади), з іншого боку. Діяльність цієї (урядової) постійно діючої незалежної омбудсменської (консультативно-дорадчої) установи, зі спеціалізацією у сфері захисту прав і законних інтересів бізнесу (суб'єктів підприємницької діяльності) в Україні, направлена на вирішення (у позасудовому порядку, шляхом розгляду отриманих нею скарг) спорів, пов'язаних з недобросовісною поведінкою (внаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України чи їх посадовими особами своїх повноважень) по відношенню до бізнесу.¹

Для української моделі інституту спеціалізованого (урядового) бізнес-омбудсмена характерними є наступні **національні особливості**: (з точки зору природи установи, гарантій діяльності та джерел фінансування) *непідконтрольність* державним органам на основі принципів незалежності, справедливості, верховенства права; (з точки зору функцій) залученість до надання, з 2022 року – в прискореному режимі, відповідно до пріоритетності – підтримки бізнесу задля

¹ Також див. *Батанов/Голоядова*, Інститут бізнес-омбудсманів у сучасному світі: проблеми концептуалізації та конституювання, Проблеми сучасного конституціоналізму, Експерт: парадигми юрид. наук і держ. упр. 2021/5, (70-85) 76; *Чистякова/Кривдіна*, Інститут бізнес-омбудсмена в Україні та світі: історико-правовий аспект, Інтелігенція і влада 2017/37, (123-137) 133.

(позасудового) вирішення спорів щодо (обмежуючих, підтримуючих) по відношенню до бізнесу заходів державних органів та обробки скарг (звернень) від представників бізнесу, здійснюючих підприємницьку діяльність на території України, щодо зловживань з боку органів публічної влади чи їх посадових осіб; здійснення підтримки іноземних інвесторів, які законно здійснюють свою діяльність в Україні; (з точки зору статусу) консультативно-дорадча установа при Уряді України, яка не має владних повноважень; (з точки зору регламентації), окрім основного документу дипломатичного характеру (Меморандуму про необхідність створення установи бізнес-омбудсмена від від 12.5.2014 р.), діяльність бізнес-омбудсмена регулюється не законом України, а нижчими за своєю юридичною силою підзаконними нормативними актами (постановами Уряду № 691 від 26.11.2014 р., № 306 від 20.05.2015 р.; відповідними розпорядженнями Уряду від 09.12.2021 р. та 21.08.2019 р. щодо обрання бізнес-омбудсмена), що незовсім відображає сучасні міжнародні стандарти щодо інституту омбудсмена та розповсюджену серед демократичних держав найкращу практику.

Враховуючи те, що наразі збройна агресія і тимчасова окупація рф окремих місцевостей на території України продовжується, в умовах воєнного стану продовжується і ведення бізнесу в Україні. Саме тому релокація бізнесу у відносно безпечні регіони України все ще лишається гострим і актуальним питанням. Не втрачають своєї актуальності і питання щодо лібералізації умов і покращення сприятливого клімату для ведення бізнесу в Україні, включно із реалізацією законодавчих гарантій захисту іноземних інвестицій, та відновлення національної економіки України в цілому, не останню роль у сприянні щодо вирішення яких (на найвищому інституціональному рівні) продовжує відігравати і така колегіальна спеціалізована (урядова) омбудсманська установа як Рада бізнес-омбудсмена в Україні.